

MILLISEL PARNASSIL?

Kreeka mütoloogias on Parnass Apolloni ja muusade asukohaks. Täni sümbooliseerib see nimi kunstimaailma. Pariisis on kvartal nimega Montparnasse, mis kunstiajalugu veidigi tundvale inimesele samuti peaks muusad silme ette manama. Tõepoolest, kahe sõja vahel oli see linnajagu kosmopoliitse kunstibcheemluse kogunemis- ja sageli ka elupaik. Nii mõnedki tolle aja eesti noored kunstnikud pesitsesid just siin. Kvartal elavnes Esimese maailmasõja eelõhtul, mil kunstinimesed ülevalt Montmartre'ilt pagesid, ajendatud, nagu vahel arvatakse, koletu Sacre-Coeuri basiilika kerkimisest keset boheemlaste sipelgapesa, tegelikult aga rohkem turistide ja uusriikaste voolust. Nii on lood Pariisi Montparnasse'iga. Kuidas aga on lood RAT «Estonias» 18. juunil 1980. a. esietendunud ja praegu täissaalile mineva muusikaliga «Kuskil Montparnasse'il»?

Autorid Boris Körver ja Ardi Liives on olnud leidlikud süzee valikul, meenutades neid ammuseid aegu, kui paljud eesti kunsti alusepanijad Pariisis raskeid päevi nägid. Kuid tüki läbi vaadanud ja kuulanud, esitad endale tahes-tahtmata küsimuse, miks meie kunsti suurmehed peavad meie põlvkonna ette astuma just selle žanri kangelastena? Olgugi, et etendus ei pretendeeri ajaloolisele tõele: nimed on välja mõeldud, faabula suures osas samuti. Ometi on paralleelid tegelikkusega paratamatud. Iseenesest pole mingi tabu ka tuntud isikute operetti toomine. Selle žanri kangelastena

esinevad ju ka F. Hervé E. T. A. Hoffmann, Paganini, Casanova jt. Poleks põhjust nuriseda nüüdki, kui meie kunstirahvast ei jääks selles tükis vale mulje. Seni arvasin, et Maarjamaa vaprad pojad oma pilgud Prantsusmaa poole pöörasid just ajendatuna tolle humanistlikust vaimust, üle olles baltisaksa parunite ja tsarismi vaimsest survest. Nüüd tuleb välja, et peamiseks olid neil kõhumured, kuramaaz. Evi Pihlak oma toredas raamatus Konrad Mäest väidab: «... esimeses järjekorras huvitas noori kunstnikke Pariisis moodne kunst. See õieti oligi peamine eesmärk, mis neid sinna tõi.» (lk. 38) Leheküljel 60 hoiatab autor F. Kulli mälestusraamatu eest, kus «eesti kunstikoloonia miljööd on nähtud peamiselt boheemlaslikust vaatenurgast.» L. Pihlak leiab, et see raamat pole faktilistelt andmetelt eriti usaldatav.

Muusikali traagiline lõpp ühe peategelase surm, nõuaks ehk tõepoolest tõsisemat žanrit, orkestripala à la Francis Lai' «Love story» oligi ehk mõeldud hõrdama südamega pealtvaatajate pisarate väljapanamiseks. Karli ja Gabrielle'i liin on omaette ooper. Nende suhted annaksid «Kameeliadaami» mõõdud välja. Muidugi on ka traagilise süžee muusikale («Mees La Manchast», «West Side'i lugu» jt.), praegu aga püütakse vaatajale natuke kõike pakkuda.

On olemas hulk muusikalisi lavateoseid, milles ei ole ajastust ega tegevuskohast rangelt kinni peetud. Võime küsida kui palju on ehtjaapanlikku

Puccini «Madam Butterfly» või itaalialekku Prokofjevi «Romeos ja Julias»? Kuid nende teoste puhul võime just eelkõige rääkida kunstilisest üldistusjõust ja koondkujudest. Kui asendada Verona Viljandi või Vladivostokiga, Romeo ja Julia ümber ristida Jussiks ja Tiinaks, poleks katki suurt midagi. Kas aga praegusel juhul on Pariisi võimalik asendada mõne teise linnaga? Arvan, et mitte. Muusikas ei vihjanud aga miski šansoonile või müsetile, mis Pariisile nii omased. Ehtne polnud ka vene romanss. Tšarleston sündis minu teada alles pärast Esimest maailmasõda Ameerika mandril. Tango oli juba olemas, kuid kas ta nii tuntud ikka oli, et Pariisi vast saabunud algaja eesti kunstnik seda nii hästi oskas nagu Hans Miilberg (kiitus talle kui ooperilauljale), on muidugi vähe usutav.

«Estonia» teatril tasuks arutada opereti ja muusikali mõisteid. Tõesti on tegemist üpris lähedaste žanritega, kuid nende segiajamine lõhnab eba-professionaalsuse järele. ENE põhjal on operett komöödiaku sisuga muusikaline lavateos, milles kõneldav tekst vaheldub laulude ja tantsudega ja kus eelistatakse nüüdisaegseid tantsurütme ja -orme. Muusikalis kuuluvad aga muusika ja laul tegevuse arengusse. Erinevalt operetist on kõik väljendusvahendid (dialog, laul, tants) võrdselt tähtsad. Kummaga on tegemist Körveri—Liivese teoses? Mis-

sugust tegevust arendab näiteks lauluke «Je suis belle»? Hiljaaegu imetlesime filmina juba vananenud «West Side'i loos» Robbinsi koreograafiat. Siin ei tantsitud, asja ees, teist taga, vaid tants kandis edasi süžeele. Kui juba Johann Strauss tuli elu lõpupoole järeldusele, et helilooja ja libretist peaksid lausa «ühes voodis magama», et teost mitte ära vussida, võiks tänapäeva komfordi tingimustes samasse sängi paigutada ka lavastaja ja koreograafi. Kuid tantsud seati juba valmis muusika järgi ja mida sa siin ikka ette heidad, seda enam, et need polnud sugugi halvemad kui «Estonia» teistes operettides, välja arvatud ehk «Pipi Pikksukas», kus neist generatsioonide vaheldumise tõttu on kaajuks küll ainult riismed alles. Siiski võinuks tantsuseadja paremini ära kasutada professionaalsete tantsijate võimeid.

Osatäitjatest meeldisid kõige enam Leelo Spirka (Lydia), Marika Eensalu (Barbara) ja Hans Miilberg (Augustin), Endel Pärna (Martinson) lühiajaline viibimine laval on eeskujuks neile, kes alles algavad. Paarist sõnast ja liigutusest piisas, et teha olukord usutavaks. Prantsuskeelsed, nimetused majade seintel: *soupe chaude* (soe supp), *bouillon restaurant* (puljongirestoran) jms. kõlavad sama vähe pariislikult kui *choux à la Moulgui* (mulgikapsad). Foonilt paistev klassitsistlik ehitis näib olevat Dôme des Invalides, mis Montparnasse'i kuidagi ei sümbooliseeri. Hoo pis vastupidi, tema ehib Pariisi kõige luksuslikumat Saint-Germaini eeslinna, kus Rastignaci-taolised promeneerivad. Pigem oleks ehk võinud maalida (kui üldse) Panthéoni, mis küll Ladina kvartalis, kuid Sainte-Geneviève'i künnal asetsevana paistab tõepoo-

lest ka käesoleva etenduse tegevuspaika. Kuid asi ei ole niivõrd selles, mis kuskile paistab. Dôme des Invalides asub tõepoolest Seine'i vasakul kaldal niisamuti nagu Montparnasse. Kui näidendi tegevus toimub Mustamäel, ei sümbooliseeri me seda ju Pühavaimu kirikuga, kuigi vanalinnas tornid paistavad nii mõnegi maja üheksandalt korruselt.

Kas ei liialdata iga kord prostituutide rohkusega, kui jutt on Pariisist. Levinud on see profession rohkem paremal kaldal, eriti Sebastopoli bulvari ja Pigalle'i kandis, kus teenistus suurem: Vaevalt, et neil erilisi väljavaateid vaerte kunstnike kogunemiskohtades oli.

Läbi mõtlemata on keelesuhted eestlaste ja prantslaste vahel. Usutavus tekkis stseenis Lydia ja Martinsoniga. Kõik ülejäänud suhtesid nagu esperantoklubi liikmed. Mõningad prantsuskeelsed käibesõnad meenutasid pigem Anna Chereri salongi — milleks neid vaja, kui internatsionaalne suhtlemine käis ühes keeles?

Aga lavastus? Mida siin ikka ette heita. Poleks lavastanud üks, oleks lavastanud teine. Kõige kurvastavam on seejuures, et meie esindusteatri sellised etendused nagu «Töötused, töötused», «Rose-Marie», «Suvitajad», «Kuskil Montparnasse'il» lähevad puupüsti täis saalile. Nagu oleks kõik korras. Või mida arvavad teatri juhtkond ja kunstinookogu?

Prantsuse keeles on sõnad *mont* (mägi) ja *mon* (minu) homonüümid. Seega Montparnasse (Parnassi mägi) ja mon Parnasse (minu Parnass) samuti. Millise Parnassiga tulid välja estoonlased? Ei tea. Igal juhul mitte Pariisi omaga.

LAURI LEESI

